

Функціональна значущість психологічної ресурсності у структурі особистісного потенціалу

Shtepa O.S. Functional significance of psychological resourcefulness in the structure of personal potential / O.S. Shtepa // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskiy : Aksioma, 2015. – P. 765–778.

О.С. Штепа. Функціональна значущість психологічної ресурсності у структурі особистісного потенціалу. Сформульовано проблему відсутності емпіричного обґрунтування ролі ресурсів у самоздійсненні людини. Емпіричним дескриптором особистісного потенціалу допущено й обґрунтовано життєстійкість. Визначено, що головними компонентами особистісного потенціалу є психологічна ресурсність, самоприйняття як напрям самоактуалізації, самотрансценденція як вектор екзистенції, персональна ресурсність, підтримка як напрям самоактуалізації, особистісно-екзистенційний ресурс віри у добро. Встановлено зв'язок психологічної ресурсності та «Person». З'ясовано, що зі зростанням у досліджуваних рівня психологічної ресурсності у них не встановлено вищого рівня «Person», у той час як особам з високим рівнем «Person» властивий вищий рівень психологічної ресурсності. На основі емпіричних результатів дослідження обґрунтовано, що саме психологічна ресурсність є компонентою особистісного потенціалу. Розкриття особистісного потенціалу виявляється як актуалізування психологічної ресурсності в такому напрямі як підтримка, тобто набуття людиною автономності та самовизначення щодо шляху служіння іншим. Ефектом розкриття особистісного потенціалу є актуалізація «Person», те, наскільки особа наблизилася до максимально повного самоздійснення. З «Person» пов'язані такі ресурси особистості, як любов, відповідальність, впевненість у собі, віра в добро, успіх. У координатах екзистенційної здійсненості психологічна ресурсність актуалізується у векторі самотрансценденції. Функцією психологічної ресурсності у розкритті особистісного потенціалу ми вважаємо забезпечення рівня інтенційності, за якого особа здатна реалізуватися в такому аспекті морально-етичного ставлення до Іншого як підтримка, і таким чином персоналізуватися.

Ключові слова: психологічна ресурсність, особистісно-екзистенційні ресурси, персональна ресурсність, особистісний потенціал, само-

актуалізація, екзистенційна здійсненність, «Person», самоздійснення, самотрансценденція, синергічність.

Е.С. Штепа. Функциональная значимость психологической ресурсности в структуре личностного потенциала. Сформулирована проблема отсутствия эмпирического обоснования роли ресурсов в самоосуществлении личности. Определено, что главными компонентами личностного потенциала являются психологическая ресурсность, самопринятие как направление самоактуализации, самотрансценденция как вектор экзистенции, персональная ресурсность, поддержка как направление самоактуализации, личностно-экзистенциальный ресурс веры в добро. Определено, что с возрастанием у исследуемых уровня психологической ресурсности у них не установлено более высокого уровня «Person», в то время, как людям с высоким уровнем «Person» характерен более высокий уровень психологической ресурсности. На основе эмпирических результатов исследования обосновано, что именно психологическая ресурсность является компонентом личностного потенциала. Раскрытие личностного потенциала проявляется как актуализация психологической ресурсности в таком направлении как поддержка, то есть формирование автономности и самоопределения относительно способа служения другим. Эффектом раскрытия личностного потенциала является актуализация «Person», а именно того, на сколько человек приблизился к максимально полному самоосуществлению. С «Person» связаны такие ресурсы личности как любовь, вера в добро, ответственность, уверенность в себе, успех. В координатах экзистенциальной исполненности психологическая ресурсность актуализируется в векторе самотрансценденции. Функцией психологической ресурсности в раскрытии личностного потенциала мы полагаем обеспечение уровня интенциональности, при котором человек способен реализоваться в таком аспекте морально-этического отношения к Другому как поддержка, и таким образом персонализироваться.

Ключевые слова: психологическая ресурсность, личностно-экзистенциальные ресурсы, персональная ресурсность, личностный потенциал, самоактуализация, экзистенциальная исполненность, «Person», самоосуществление, самотрансценденция, синергичность.

Постановка проблеми. У сучасній практиці психологічного супроводу особистості психологи рівних напрямів визнають більшу конструктивність підтримки особистості через актуалізацію її ресурсів, а не компенсацією дефіцитів. Вітчизняні та зарубіжні психологи-консультанти зауважили, що ефективність роботи з клієнтом зумовлена можливістю перевести обмеження особи у її ресурс [10, с.183-184], а також наданням допомоги людині в пошуку нових можливостей для здійснення нею вибору й перетворення енергії болю та страждання на її ресурс [5, с.13-16]. Р. Кочюнасом концептуалізовано універсальні цілі консультування як підвищення потенціалу особистості (за А. Портновою

[9, с.101]. Нині дослідниками на теоретичному рівні обґрунтовано, що апелювання до ресурсів особистості пов'язано з актуалізацією її потенціалу (А. Деркач [9, с.135]; Д. Леонтьєв [3]; Н. Парк та К. Петерсон [14]). Науковцями відзначено, що підвищення потенціалу можливе шляхами саморозвитку й самореалізації особистості та пов'язано зі становленням її суб'єктної позиції [9, с.135], тобто її самовизначенням і чуттям сенсовності власного життя. Водночас відсутність емпіричної верифікації зв'язку ресурсів і потенціалу людини ускладнює визначення шляхів ресурсно спрямованого психологічного супроводу особистості. Відтак, для практичного уможливлення актуалізування ресурсів особи необхідно емпірично дослідити їх зв'язок з напрямками самоактуалізації та відчуттям людиною власної реалізованості, екзистенційної здійсненності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури щодо зв'язку ресурсів та потенціалу особистості дав можливість визначити, що локацією ресурсів дослідники вважають лише особистісний потенціал, а погляди вчених різняться щодо функції ресурсів у динаміці потенціалу.

У теоретичному дослідженні В. Міляєвої доведено, що за критерієм спрямованості самореалізації людини доцільно виокремлювати такі головні види потенціалу особистості: соціальний потенціал, потенціал діяльності, особистісний потенціал. Наведені у розвідці визначення різного виду потенціалів дозволяють зрозуміти, що вчені тлумачать зміст поняття «особистісний потенціал» близько до суті поняття потенціалу самореалізації, уведеним В. Подшивалкіною (за І. Міляєвою [7]). Потенціал вважають динамічним інтегральним утворенням, що визначає ресурсні можливості розвитку людини; допускають, що розкриття та реалізація потенціалу починається з надання особою цінності певному ресурсу. Підкреслено, що поняття потенціалу часто пов'язується з самоактуалізацією особистості та ідентифікується з можливостями і ресурсами. Акцентовано, що саме ресурси визначають актуалізованість потенціалу [7]. У праці І. Безсмертної здійснено теоретичне узагальнення результатів досліджень потенціалу особистості вітчизняними та зарубіжними вченими середини 20 – початку 21 століття, на основі якого зроблено висновок, що реалізація, розкриття потенціалу особистості мислиться як особистісний ресурс [1]. І. Мурашко характеризує особистісний потенціал як нерозкриті можливості людини, причому провідною властивістю потенціалу вказано ймовірність реалізації особистісних ресурсів [8].

Д. Леонт'євим наведено аргументи на користь виокремлення особистісного потенціалу як окремого типу потенціалу людини за критерієм екзистенційного, духовно-практичного напрямку функціонування та розвитку особистості, умотивовано змістову відповідність понять «особистісний потенціал» і «життєстійкість»; доведено, що формою вияву особистісного потенціалу є самодетермінація, яка ґрунтується на свободі та відповідальності людини [3]. На основі поглядів М. Мамардашвілі (за Д. Леонт'євим [3]), дослідником теоретично допущено особистісний потенціал як особистісну структуру, у якій можуть знайти «опертя» моральні цінності, щоб стати переконаннями та втілитися у вибір в реальній екзистенційній ситуації [3]. На думку Д. Леонт'єва, особистісний потенціал відображає міру долання особистістю заданих обставин, врешті-решт долання особою самої себе [3]. Оскільки дослідник допускає, що якість життя людини залежить від неї самої, то уточнює особистісний потенціал як міру наявних особистісних ресурсів. Компоненти особистісного потенціалу Д. Леонт'єв теоретично позиціонує через ресурси, якими допускає самодетермінацію, конструктивне мислення, внутрішню мотивацію, самоефективність, продуктивні копінг-стратегії [2]. Водночас науковець пов'язує ресурси особистості з поняттям позитивних особистісних рис та «позитивного особистісного ресурсу» в контексті чеснот, значущих особистісних рис, що схарактеризовані у дослідженні М. Селігмана та К. Петерсона [14]. Дослідником не заперечено, що позитивні сторони особистості і дають змогу особистості робити власне життя автентичним, тобто невинуватим, і виконують «буферну» функцію, знижуючи ризик виникнення <...> порушень адаптації [3].

Можна резюмувати, що функцією ресурсів у динаміці особистісного потенціалу вчені розкривають у таких напрямках: а) ресурси визначають міру актуалізованості потенціалу. Рівень розкриття потенціалу може бути зумовлений тим, чи надано ресурсам певної значущості (розкриття потенціалу пов'язують з самоактуалізацією та самодетермінацією), б) надання ресурсам цінності, ймовірно, зумовлене їх «надійністю» для здійснення людиною життєво важливого вибору та здійснення власного життя як автентичного, в) ресурси можуть запобігати або знижувати ризик негативного впливу ситуації на людину. Функції ресурсів визначено теоретично, водночас практика психологічної підтримки особистості потребує емпіричного обґрунтування ролі ресурсів у проживанні людиною складної життєвої ситуації.

Основний матеріал та результати дослідження. Парадигма дослідження є екзистенційно-гуманістичною, її головними принципами, що характеризують особистість є такі: цілісність особистості, її здатність до самодетермінації, самоактуалізація як шлях до самоздійснення, значущість персоналізації та чуття екзистенційної здійсненності.

Актуальність дослідження полягає у з'ясуванні ролі психологічної ресурсності в структурі та розкритті особистісного потенціалу. Науковою новизною дослідження є емпіричне визначення зв'язку психологічної ресурсності, самоактуалізації та екзистенційної здійсненності особистості. Теоретична значущість результатів дослідження обґрунтована необхідністю сформулювати динамічні особливості феномена психологічної ресурсності. Практична значущість результатів дослідження пов'язана з конкретизацією вмісту поняття «самоздійснення особистості» та уможливленням побудови програми психологічного супроводу особистості з акцентуванням на актуалізації ресурсності людини.

Метою дослідження було з'ясування характеру зв'язку психологічної ресурсності, особистісного потенціалу та самоактуалізації й екзистенційної здійсненності особистості.

Ми вважаємо, що особистісно-екзистенційні ресурси – це диспозиції інтенційності, що актуалізуються у ситуаціях морального самовизначення як можливість і спосіб надання життю сенсовності та зумовлюють транспонування результату проживання людиною складних життєвих ситуацій у її унікальний життєвий досвід. Психологічну ресурсність нами охарактеризовано як уміння людини актуалізувати власні особистісно-екзистенційні ресурси оперувати ними.

Об'єктом дослідження є суб'єктність як здатність самовизначення особистості; предметом – характер зв'язків психологічної ресурсності й особистісного потенціалу та самоактуалізації й екзистенційної здійсненності людини. Методи дослідження: 1) емпіричні – метод опитування, методи багатofакторного, кореляційного та кластерного аналізу; 2) теоретичні – методи аналізу та концептуалізації.

Теоретично ми припустили, що вмістом особистісного потенціалу є психологічна ресурсність, та, зокрема, її компоненти – особистісно-екзистенційні ресурси. Механізмом актуалізування психологічної ресурсності є самоактуалізація. Ефектом розкриття особистісного потенціалу є чуття екзистенційної здійсненності.

Емпіричним дескриптором особистісного потенціалу нами визначено життєстійкість. Переконливим аргументом для ви-

ведення життєстійкості операційним аналогом особистісного потенціалу ми вбачаємо не лише відповідне припущення Д. Леонтьєва [3], а й результати здійсненого нами аналізу структурних та функціональних властивостей вказаних психологічних феноменів. Зокрема, життєстійкість і особистісний потенціал мають трикомпонентну структуру, що характеризує уміння людини самостійно формулювати цілі та з задоволенням і успіхом досягати їх, а також здатність особи зберігати цільність та самостійному доданні складних обставин життя. Вмістом як особистісного потенціалу, так і життєстійкості вважають ресурси особистості (узагальнено нами на основі публікацій С. Мадді [13], Д. Леонтьєва [3], А. Фомінової [12], Р. Стецишин [11]).

Самоактуалізацію ми трактували згідно з концепцією А. Маслоу [6, с.225-259]. Для аналізу екзистенційної здійсненності ми взяли за основу погляд А. Ленгле, який виводить екзистенцію як такий спосіб буття людини, коли вона постійно знаходиться у «ситуації», що затребує її як Person [4, с.29, 70, 233].

Емпіричні завдання дослідження: 1) визначити структурне співвідношення психологічної та персональної ресурсності й особистісного потенціалу, екзистенційної здійсненності, самоактуалізації методом багатофакторного аналізу, 2) обґрунтувати співвідношення психологічної та персональної ресурсності у структурі особистісного потенціалу, 3) з'ясувати зв'язки психологічної та персональної ресурсності й особистісного потенціалу з напрямками самоактуалізації та векторами екзистенційної здійсненності. Теоретичні завдання дослідження: 1) проаналізувати характер зв'язків психологічної та персональної ресурсності й особистісного потенціалу, екзистенційної здійсненності й самоактуалізації, 2) проінтерпретувати роль психологічної ресурсності в актуалізації особистісного потенціалу.

Діагностичний інструментарій склали такі методики: тест життєстійкості (адаптація Д. Леонтьєва та Є. Рассказової опитувальника Hardiness Survey С. Мадді), опитувальник втрат та набуття персональних ресурсів (розроблено Н. Водопьяною і М. Штейном на основі ресурсної концепції психологічного стресу С. Хобфолла), шкала екзистенції (Existenzskala) А. Ленгле та К. Орглера (адаптація С. Кривцової), опитувальник самоактуалізації особистості Е. Шострема (Personal Orientation Inventory) (адаптація Н. Каліної та А. Лазукіна), авторський опитувальник психологічної ресурсності.

У дослідженні взяли участь 194 особи (з них 127 жінок і 67 чоловіків) віком 20-53 років (студенти гуманітарних та при-

родничих спеціальностей, вчителі іноземної мови та репетитори, спортивні тренери, викладачі вищих навчальних закладів, психологи-консультанти, правники, медичні працівники середньої ланки).

За результатами багатофакторного аналізу (метод Varimax normalized, extraction: Principal components, факторна вага $>0,7$) з'ясовано, що потенційність особистості на емпіричному рівні характеризується дев'ятифакторною моделлю, що в сукупності описує 80% дисперсії даних у групі досліджуваних. Фактор 1, що пояснює 33% дисперсії даних, містить усі шкали екзистенційної здійсненності, окрім шкали «Person»; фактор 2 (10%) включає шкалу персональної ресурсності, фактор 3 (9%) включає шкали особистісно-екзистенційних ресурсів доброти до людей, допомоги іншим, віри у добро; фактор 4 (6,4%) включає особистісно-екзистенційний ресурс прагнення до мудрості; фактор 5 (6%) містить усі шкали життестійкості; фактор 6 (5%) включає шкали знання, вміння оновлювати та використовувати власні особистісно-екзистенційні ресурси; фактор 7 (4,2%) включає шкалу самоактуалізації «синергічність»; фактор 8 (4%) включає шкалу самоактуалізації «креативність»; фактор 9 (3%) включає особистісно-екзистенційний ресурс «впевненість у собі». Встановлено, що фактор 5 («особистісний потенціал») корелює з фактором 1 на рівні $r=0,45$, з фактором 2 – на рівні $r=0,33$, з фактором 3 – на рівні $r=0,43$, з фактором 6 – на рівні $r=0,47$, з фактором 9 – на рівні $r=0,56$ ($p<0,05$).

За результатами ієрархічного багатофакторного аналізу (метод Secondary&Primary(Unique)) встановлено, що головними чинниками загального рівня психологічної ресурсності, самотрансценденції як вектора екзистенції, «Person», загального рівня екзистенційної здійсненності є такі: 1) екзистенційність як вектор екзистенції, 2) загальний рівень життестійкості, 3) особистісно-екзистенційний ресурс прагнення до мудрості, 4) знання, вміння оновлювати та використовувати власні особистісно-екзистенційні ресурси, 5) креативність як напрям самоактуалізації, 6) персональна ресурсність.

За допомогою покрокового регресійного аналізу (метод Regression (Stepwise)) визначено, що компонентами загального рівня життестійкості («особистісного потенціалу») є такі (вказано в порядку зменшення значущості): загальний рівень психологічної ресурсності, самоприйняття як напрям самоактуалізації, самотрансценденція як вектор екзистенції, персональна ресурсність, підтримка як напрям самоактуалізації, уміння ви-

користувати власні особистісно-екзистенційні ресурси, особистісно-екзистенційний ресурс віри у добро, свобода як вектор екзистенції, контактність як напрям самоактуалізації, креативність як напрям самоактуалізації, особистісно-екзистенційний ресурс успіху.

За допомогою покрокового регресійного аналізу (метод Regression (Stepwise)) встановлено, що компонентами загального рівня психологічної ресурсності є такі (вказано у порядку зменшення значущості): самотрансценденція як вектор екзистенції, загальний рівень життєстійкості, синергічність як напрям самоактуалізації. За допомогою покрокового регресійного аналізу (метод Regression (Stepwise)) встановлено, що компонентами загального рівня екзистенційної здійсненності є такі (вказано у порядку зменшення значущості): загальний рівень психологічної ресурсності, особистісно-екзистенційний ресурс любові, уміння оновлювати власні особистісно-екзистенційні ресурси, особистісно-екзистенційний ресурс віри у добро, особистісно-екзистенційний ресурс впевненості у собі, знання власних особистісно-екзистенційних ресурсів, підтримка як напрям самоактуалізації.

За допомогою кореляційного аналізу за критерієм Спірмена встановлено зв'язок між шкалами «психологічна ресурсність» та «персональна ресурсність» на рівні $r=0,21$ ($p\leq 0,05$); а також визначено зв'язок контактності як напрям самоактуалізації між знанням особистісно-екзистенційних ресурсів і умінням їх використовувати на рівні, відповідно, $r=0,33$ та $r=0,34$ ($p\leq 0,001$); з'ясовано зв'язок контактності як напрям самоактуалізації та психологічної ресурсності ($r=0,48$), загальним рівнем життєстійкості («особистісним потенціалом») ($r=0,52$), самотрансценденцію як вектором екзистенції ($r=0,42$), загальним рівнем екзистенційної здійсненності ($r=0,36$); установлено зв'язок психологічної ресурсності та «Person» ($r=0,63$) ($p\leq 0,001$). Зв'язків між персональною ресурсністю та компонентами й загальним рівнем екзистенційної здійсненності на статистично значущому рівні не встановлено.

За допомогою кластерного аналізу (Three Diagram for 6 Variables, метод Single Linkage/Eukclidean distances) встановлено, що шкала загального рівня психологічної ресурсності входить до кластера компонент екзистенційної здійсненності; в цьому кластері є найближче сполученою зі шкалою «Person».

Методом порівняльного аналізу за t-критерієм Ст'юдента з'ясовано, що особи з високим рівнем психологічної ресурсності характеризуються вищим рівнем сформованості усіх компонент

екзистенційної здійсненності, окрім «Person»; також встановлено, що особам з високим рівнем «Person» властивий вищий рівень психологічної ресурсності та, зокрема, таких особистісно-екзистенційних ресурсів, як впевненість у собі, доброта до людей, любов, віра у добро, робота над собою, відповідальність.

Головні результати дослідження щодо характеру зв'язку психологічної ресурсності, особистісного потенціалу та самоактуалізації й екзистенційної здійсненності особистості ми зобразили на рис. 1.

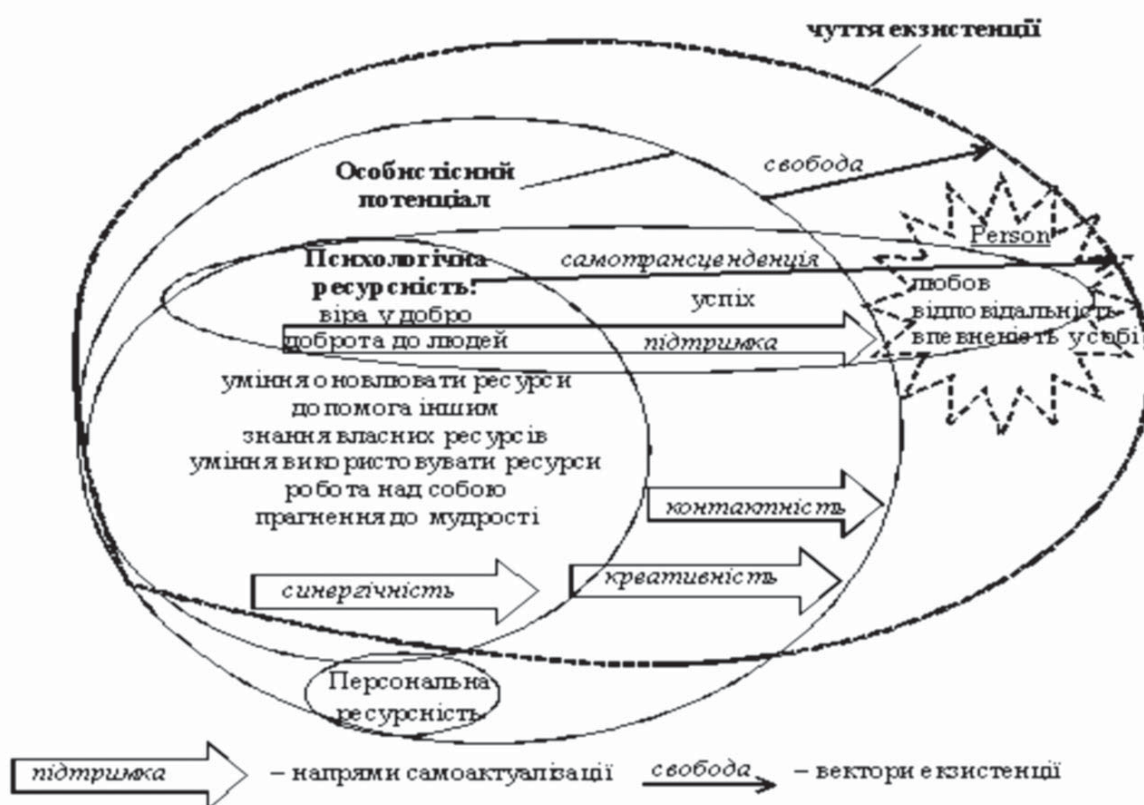

Рис.1. Особливості зв'язку психологічної ресурсності як компоненти особистісного потенціалу та чуття екзистенції

Психологічна ресурсність є значущішою компонентою особистісного потенціалу, ніж персональна ресурсність. Для розкриття особистісного потенціалу важливою не стільки кількість ресурсів, скільки уміння їх актуалізувати та оперувати ними, що характеризуються саме як психологічна ресурсність.

Актуалізування особистісно-екзистенційних ресурсів всередині психологічної ресурсності здійснюється у такому напрямі самоактуалізації, як синергічність: зменшується рівень внутрішньої конфліктності, людина набуває цілісності у сприйманні самої себе та життєвих подій.

Внутрішня узгодженість дозволяє особі змогу творчо себе реалізовувати та будувати з іншими глибокі й доброзичливі взаємини. Саме в напрямках самоактуалізації креативності й контактності розкриваються такі можливості особистості, як віра в добро (переконаність у наявності справедливості та уміння бути милосердним, віра у Бога та уміння сподіватися; відсутність відчаю та амбівалентності у сприйманні життя, себе та людей; уміння співстраждати, поділяти та зменшувати горе близьких людей), успіх (суб'єктивне чуття вдалої самореалізації; здатність організовувати ситуації, що сприятимуть найбільш повному саморозкриттю) та уміння вкладати власні ресурси (здатність створювати – професійні та творчі ідеї, гармонію у взаєминах; уміння реалізовувати власні життєві, творчі та професійні плани покладаючись на себе, тобто за рахунок власного людського капіталу). Водночас головним напрямом актуалізації особистісного потенціалу можна вважати підтримку, що характеризує готовність людини самостійно та неупереджено приймати важливі життєві рішення. У напрямі підтримки розкривається такий особистісно-екзистенційний ресурс, як доброта до людей (наявність у життєвій філософії концепції про те, що людина за своєю природою є доброю; неконкурентне сприймання навколишніх, неконфліктні взаємини з ними) та здійснюється самовизначення особи щодо шляху служіння іншим.

Ознакою розкриття потенціалу як реалізації людиною власних можливостей, ресурсів є самотрансценденція – один із векторів екзистенції, що характеризує здатність особи до визначення життєвих пріоритетів і формування у неї власного життєвого досвіду. Шляхом самотрансценденції здійснюється транспонування особистісно-екзистенційних ресурсів любові, впевненості у собі та відповідальності у сферу екзистенційної здійсненності. Саме ці ресурси, виведені на орбіту екзистенції, дають можливість проявити феномен «Person» – духовний вимір буття людини, що розкриває її суть, автентичність, можливість бути собою. Імовірно, людина, яка має досвід дотичності до власного «Person», характеризується як особа-трансцендент. Вважаємо, що функцією психологічної ресурсності у розкритті особистісного потенціалу є забезпечення рівня інтенційності, за якого особа здатна реалізуватися у такому аспекті морально-етичного ставлення до Іншого як підтримка, і таким чином долучити досвід «бути собою» до зміни життя на краще.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати дослідження дозволяють уточнити, що розкриття особистісного потенціалу зумовлене рівнем психологічної ресурсності лю-

дини. Міра реалізації потенціалу пов'язана з самоактуалізацією людини в напрямі підтримки та чуттям екзистенційної здійсненості у векторі самотрансценденції, що дійсно акцентує у досвіді людини духовні цінності та чесноти. Самі ресурси є не стільки опертям для здійснення людиною життєво важливого вибору, скільки підставою для надання сенсовності власному буттю через взаємини з іншими. Ресурси не убезпечують людину від негативного впливу життєвої ситуації, водночас ресурсність дає змогу сприймати труднощі як можливості для саморозвитку та транспонування прожитих людиною складних життєвих ситуацій у її унікальний життєвий досвід. Завданнями ресурсно спрямованого психологічного супроводу особистості актуалізування таких ресурсів особистості, як любов, відповідальність, впевненість у собі, віра в добро, успіх, а також допомога людині у самовизначенні щодо ставлення до інших та в аналізі екзистенцій власного життєвого досвіду.

Результати дослідження показали, що хоча актуалізація психологічної ресурсності і передує розкриттю особистісного потенціалу, усе ж таки наявність ресурсів недоцільно вважати ентелехією потенційності людини. Водночас виведена функціональна значущість ресурсності у структурі потенціалу показує важливість пошуку джерел самих ресурсів.

Список використаних джерел

1. Безсмертна І. Особистісний потенціал як чинник адаптації в умовах дослідження сучасного середовища : [Електронний ресурс]. – І. Безсмертна, О. Демид. – Режим доступу: <<http://www.sworld.com.ua/konfer30/671.pdf>>. – Мова. укр.
2. Леонтьев Д. А. Проект Ф-98 «Разработка показателей и анализ факторов развития личностного потенциала и психологического благополучия учащихся в системе общего образования» : [Электронный ресурс]. – Д. Леонтьев. – Режим доступа : <www.masci.ru/biblio/P-F-98.ppt>. – Мова рос.
3. Личностный потенциал: структура и диагностика : [Электронный ресурс] / под ред. Д. А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2011. – Режим доступа : <<http://institut.smysl.ru/article/16.php>>. – Мова. рос.
4. Лэнглэ А. Что движет человеком? Экзистенциально-аналитическая теория эмоций / А. Лэнглэ; [пер. с нем.]. – М. : Генезис, 2009. – 235 с.
5. Майленова Ф. Выбор и ответственность в психологическом консультировании / Ф. Майленова. – М. : «КСП+», 2002. – 416 с.

6. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу; [пер. с англ.]. – СПб. : Евразия, 2001. – 478 с.
7. Міляєва В. Теоретичний аналіз поняття «потенціал особистості» : [Електронний ресурс]// В. Міляєва, Н. Лебідь, Б. Бреус. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/1671/1/V_Miliaeva_N_Lebid_Y_Breus_PSP_20_IPSP.pdf>. – Мова. укр.
8. Мурашко І. Розкриття поняття «особистісний потенціал» та його структури : [Електронний ресурс] / І. Мурашко. – Режим доступу: <http://newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/2010_7/st18.pdf>. – Мова. укр.
9. Психология человека в современном мире // Том 3. Психология развития и акмеология. Экзистенциальные проблемы в трудах С. Л. Рубинштейна и в современной психологии. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – 400 с.
10. Солдатова Е. Л. Структура и динамика нормативного кризиса перехода ко взрослости: монография / Е. Солдатова. – Челябинск : Изд-во ЮУоГУ, 2007. – 267 с.
11. Стецишин Р. Личностно-психологические ресурсы жизнестойкости (на примере личности врача-клинициста): Автореф. дис. ... канд. психол.н. : [Электронный ресурс]. – Краснодар, 2008. – Режим доступа : <<http://www.dissercat.com/content/>> – Мова рос.
12. Фоминова А. Н. Проблема изучения жизнестойкости личности : [Электронный ресурс] / А. Фоминова. – Режим доступа: <[www.fppmpsu.ru /upload /.../all-BMrfq5s25R.doc](http://www.fppmpsu.ru/upload/.../all-BMrfq5s25R.doc)> – Мова рос.
13. Maddi S. R. The Personality Construct of Hardiness / S. Maddi, D. Khoshaba, M. Persico, J. Lu, R. Harvey, F. Bleeker // Journal of Research in Personality. – 2002. – #36. – p. 72-85 / Режим доступу:<<http://kstera.ru/texts/hardiness/index.html>>. – Мова англ.
14. Park N. Character Strengths: Research and Practice / N. Park, C. Peterson // Journal of College & Character. – 2009. – №4 (April). – VOL. X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>>. – Мова англ.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bezsmertna I. Osobystisnyy potentsial yak chynnyk adaptatsiyi v umovakh doslidennya suchasnoho seredovyshcha : [Elektronnyy resurs]/ I. Bezsmertna, O. Demyd. – Rezhym

- dostupu:<<http://www.sworld.com.ua/konfer30/671.pdf>>. – Mova. ukr.
2. Leontev D. A. Proekt F-98 «Razrabotka pokazatelej i analiz faktorov razvitija lichnostnogo potenciala i psihologicheskogo blagopoluchija uchashhihsja v sisteme obshhego obrazovanija»: [Elektronnij resurs] / D. Leontev. – Rezhim dostupu:<www.macsi.ru/biblio/P-F-98.ppt>. – Mova ros.
 3. Lichnostnyjpotencial: struktura i diagnostika : [Elektronnij resurs]/ pod red. D. A. Leonteva. – M. : Smysl, 2011. – Rezhim dostupu:<<http://institut.smysl.ru/article/16.php>>. – Mova. ros.
 4. Ljenglje A. Chto dvizhet chelovekom? Jekzistencialno-analiticheskaja teorija jemocij / A. Ljenglje; [per. s nem.]. – M. : Genezis, 2009. – 235s.
 5. Majlenova F. Vybor i otvetstvennost v psihologicheskom konsultirovanii / F. Majlenova. – M. : «KSP+», 2002. – 416s.
 6. Maslou A. Motivacija i lichnost / A. Maslou; [per. s angl.]. – SPb.: Evrazija, 2001. – 478s.
 7. Milyayeva V. Teoretychnyy analiz ponyattya «potentsial osobystosti»: [Elektronnyy resurs] / V. Milyayeva, N. Lebid, B. Breus. – Rezhym dostupu:<http://elibrary.kubg.edu.ua/1671/1/V_Miliaeva_N_Lebid_Y_Breus_PSP_20_IPSP.pdf>. – Mova. ukr.
 8. Murashko I. Rozkryttya ponyattya «osobystisnyy potentsial» ta yoho struktury : [Elektronnyy resurs] / I. Murashko. – Rezhym dostupu:<http://newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/2010_7/st18.pdf>. – Mova. ukr.
 9. Psikhologiya cheloveka v sovremennom mire. T. 3. Psikhologiya razvitiya i akmeologiya. Ekzistentsialnyye problem v trudakh S. L. Rubinshteyna I v sovremennoy psikhologii. – M. : Izd-vo «Institut psikhologii RAN», 2009. – 400 s.
 10. Soldatova E. L. Struktura i dinamika normativnogo perekhoda k vzroslosti: monografiya / E. Soldatova. – Chelabinsk : Izd-vo YuUoGU, 2007. – 267 s.
 11. Stetsishyn R. Lichnostno-psihologicheskiye resursy zhyz-nestoykosti (na primere lichnosti vracha-klinitista): Avtoref. dis. ... kand. Psikhol n. : [Elektronnyy resurs]. – Krasnodar : 2008. – Rezhym dostupu:<<http://www.dissercat.com/content/>>. – Mova ros.
 12. Fominova A. N. Problema izucheniya zhiznestoykosti lichnosti / A. Fominova [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:<www.fppmpsu.ru/upload/.../all-BMrfq5s25R.doc> – Mova ros.

13. Maddi S. R. The Personality Construct of Hardiness : [Elektronnyy resurs] / S. Maddi, D. Khoshaba, M. Persico, J. Lu, R. Harvey, F. Bleecker // Journal of Research in Personality. – 2002. – #36. – p. 72-85. – Rezhym dostupu: <<http://ksteru.ru/texts/hardiness/index.html>>. – Mova. angl.
14. Park N. Character Strengths: Research and Practice : [Elektronnyy resurs] / N. Park, C. Peterson // Journal of College & Character. – 2009. – №4 (April). – VOL. X. – Rezhym dostupu: <<http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>>. – Mova. angl.

O.S. Shtepa. Functional significance of psychological resourcefulness in the structure of personal potential. The problem is formulated of the absence of empirical grounding of the role of resources in self-realization of a person. Viability is supposed and grounded to be the empirical descriptor of personal potential. With the help of correlation analysis the connection has been established between psychological resourcefulness and «Person». Using the method of cluster analysis it has been established that psychological resourcefulness belongs to the cluster component existential realizability; in this cluster it is most closely connected to the scale «Person». With the help of the method of comparative analysis it has been found that as the level of psychological resourcefulness of research participants rose, their level «Person» did not increase. At the same time, people with the high level of «Person» are characterized by the higher level of psychological resourcefulness.

On the basis of empirical results of the research it has been grounded that psychological resourcefulness is a component of personal potential. The disclosure of personal potential is manifested as actualization of psychological resourcefulness in such direction as support, i.e. the acquisition by the person of autonomy and self-determination with respect to serving the others. The effect of disclosing personal potential is disclosing «Person», the extent to which a person approached maximum complete self-realization. «Person» is connected with such resources of personality as love, responsibility, self-assurance, belief in good, success. In coordinates of existential realizability psychological resourcefulness is actualized in the vector of self-transcendence. We consider the function of psychological resourcefulness in disclosing personal potential to be providing the level of intentionality, on which a person is able to realize oneself in such aspect of moral-ethical attitude to the Other as support, and in this way, to personalize.

Key words: psychological resourcefulness, personal-existential resources, personal resourcefulness, personal potential, self-actualization, existential realizability, «Person», self-realization, self-transcendence, synergy.

Received February 15, 2015

Revised February 27, 2015

Accepted March 22, 2015